

UGDYMO(SI) VEIKSNIŲ ĮTAKA BŪSIMŲJŲ PROFESIONALŲ ATSAKOMYBĖS FORMAVIMUISI

Egidijus Nedzinskas

Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla

Rima Mickienė

Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla

Anotacija. Šiandieninėje visuomenėje pastebimi akivaizdūs pokyčiai politiniu, ekonominiu, demografiniu ir kultūriniu lygmeniu, o vis didesnę aktualumą įgyja socialiniai prieštaravimai visuomenėje. Šiuose procesuose kritiškai svarbi yra socialinės paslaugas teikiančių profesionalų atsakomybės problema. Asmens atsakomybės formavimasis pradedamas dar gerokai prieš jam pasirenkant profesiją.

Tyrimo tikslas – nustatyti ugdymo(si) veiksnius, darančius įtaką būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi. Tyrimui atlikti pasirinkta Mykolo Romerio universiteto Teisės ir policijos veiklos studijų programa. 2011 metais apklausoje dalyvavo 102, o 2015 metais – 109 pirmo kurso studentai. Atliekant tyrimą, taikyti mokslinės literatūros analizės ir statistinės duomenų analizės metodai.

Rezultatai parodė, kad didžiausią įtaką būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi darė šeima. Analizuojant ankstyvojo ugdymo(si) veiksnį svarbą, antroje vietoje liko savarankiškas ugdymasis, o trečioje – mokykla. Taip pat nustatyta, kad, metams bėgant, didėja universiteto daroma įtaka būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi.

Pagrindiniai žodžiai: ugdymo(si) veiksniai, profesionalas, atsakomybė.

Įvadas

Mokslinė problema ir aktualumas. Aukštojo mokslo erdvėje nemažai diskutuojama apie konkrečių studijų dalykų vietą, rengiant profesionalą. Profesionalumas, anot Latygovskajos, Bukharinos ir Chubiko (2015), yra dinamiška charakteristika, atspindinti kvalifikaciją, kuri lemia aukštą atsakomybės lygį, iniciatyvą ir kūrybingumą. Svarbu parengti šiuolaikinės visuomenės poreikius atitinkančius profesionalus, kurie gebėtų spręsti globalias problemas ir suprasti jas kitų mokslų kontekste, turėtų komunikacijos, bendradarbiavimo įgūdžių, sugebėtų kritiškai ir kūrybiškai mąstyti, mokėtų valdyti riziką, būtų aktyvūs ir pilietiški, galėtų keisti savo profesinį tapatumą. Akcentuotinas teigiamas požiūris į profesionalą, turintį ne tik profesinių žinių, bet ir asmeninį socialinį pasirėmimą (Sidaravičiūtė, 2012).

Atsižvelgiant į šiuolaikinės visuomenės realijas, kyla klausimas, kaip reikia parengti būsimąjį profesionalą, kuris gerai suvoktų savo veiklos vaidmenį, galėtų juos profesionaliai atlikti, būtų įsisavinęs vidinę socialinę ir išorinę teisinę atsakomybę. Asmens atsakomybės formavimasis pradamas dar gerokai prieš jam pasirenkant profesiją. Galima išskirti šiuos pagrindinius edukacinius ugdymo(si) veiksnius: šeima, mokykla ir savarankiškas ugdymasis. Šie veiksniai padeda ugdyti asmens charakterio bruožus, vertybes, tokias kaip kūrybiškumas, pareigingumas, atsakomybė. Vienas iš profesionalo bruožų – atsakomybė. Ugdymo(si) procese būsimajam profesionalui svarbu būti subrandinus socialinio atsakingumo bruožus ir suformavus funkciją, teisės kategoriją – teisinę atsakomybę – ne tik prieš pasirenkant studijas universitete – tai turi būti ugdoma ir viso studijų proceso metu. Esant geram šių veiksmų ugdymo(si) rezultatui, tinkamai mąstydamas, asmuo gali pasirinkti sau tinkamą profesiją.

Užsienio šalių mokslininkų (Bryanto, Peisnerio-Feinbergo ir Millerio-Johnsono, 2000; Hendersono ir Mappo, 2002; Fano ir Cheno, 2001) atlikti tyrimai leidžia teigti, kad bet kokio amžiaus vaikų ugdymo kokybė yra neatsiejama nuo suinteresuotų vaikų ugdymu asmenų – pedagogų, tėvų ir kitų asmenų – partnerystės. Jezierska-Wiejak (2014) nurodo, kad šeimoje ir mokykloje vyksta augančio žmogaus socializacijos procesai. Jų bendradarbiavimas ir veiksmų derinimas leidžia vaikui susidaryti darnų savo paties tapatybės ir santykio su visuomene vaizdą. Šeima ir mokykla ugdo, perduoda visuomeninę ir istorinę patirtį jaunajai kartai, siekdama parengti ją gyvenimui ir darbui. Šiandieninėje besikeičiančioje visuomenėje labai svarbu, kad šeima ir mokykla rastų bendrus sąlyčio taškus, turėtų bendrus tikslus, viena kitą palaikytų ir bendradarbiautų. Būtent šiose svarbiausiose vaiko (paauglio) ugdymo(si) institucijose formuojasi pagrindinės vertybės, o per jas ugdoma teisinė atsakomybė ir socialinis atsakingumas.

Tyrimo objektas – ugdymo(si) veiksmų įtaka būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi.

Tyrimo tikslas – nustatyti ugdymo(si) veiksmus, darančius įtaką būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi.

Tyrimo uždaviniai:

- nustatyti būsimųjų profesionalų ugdymo(si) veiksmus, darančius įtaką atsakomybės formavimuisi;
- ištirti šių veiksmų įtaką atsakomybės formavimuisi.

Tyrimo metodika. Atliekant tyrimą, taikyti šie metodai: mokslinės literatūros analizės metodas, kuris leidžia atlikti ugdymo(si) veiksmų sąvokų konceptų analizę. Studentų apklausa raštu leidžia ištirti ugdymosi veiksmus, turinčius įtakos būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi. Tyrimui pasirinktas Mykolo Romerio universitetas, kuriame yra vykdoma Teisės ir policijos veiklos (toliau – TPV) studijų programa. 2011 metais buvo apklausti 102, o 2015 metais – 109 studentai. Kiekybinių duomenų statistinės analizės metodai leidžia apdoroti studentų apklausos raštu rezultatus. Atliktas respondentų atsakymų homogeniškumo tyrimas

sąryšiui tarp kintamųjų nustatyti, apskaičiuoti Kramerio V koeficientai. Duomenys apdoroti IBM SPSS Statistics 23.0 statistinės analizės programa.

Atsakomybės ugdymo(si) veiksniai

Analizuojami edukaciniai veiksniai, kurie turi įtakos studentų – būsimųjų profesionalų – atsakomybės formavimuisi iki jų studijų universitete. Kaip teigia Jucevičienė (2013), edukaciniai veiksniai kyla iš specialiai tam tikslui sukurtos edukacinės aplinkos, turi ugdomąjį poveikį individui ir taip įgalina spręsti kylančias jo gyvenimo ir veiklos problemas. Monkevičienės (2008) teigimu, kokybiško ugdymo(si) aspektas yra vaiko individualybės puoselėjimas, todėl svarbu, kad vaikų įgytas patyrimas sietųsi su jau turimu patyrimu ir jį papildytų. Pažinti vaiką ir jo aplinką, formuoti jo gyvenimo būdą, pagelbėti, randant vietą suaugusiųjų pasaulyje, turėtų padėti gerai organizuota ugdomoji veikla ir glaudus bendradarbiavimas tarp vaiko ir šeimos, tarp vaiko ir pedagogo, tarp šeimos ir ugdymo(si) įstaigos, tarp ugdymo(si) įstaigos ir bendruomenės. Malinauskienė ir Lukavičienė (2012) nurodo, kad kokybiško ugdymo sampratų kontekstas akcentuoja tikslingą pedagogų, šeimos ir ugdytinių sąveiką kaip sudėtingą ir daugiaaspektį procesą, bendraujant ir bendradarbiaujant, pasitelkiant įvairius metodus ir priemones, koreguojant, planuojant ir organizuojant ugdomosios veiklos procesą. Taigi siekiama identifikuoti ankstyvojo ugdymo(si) edukacinius veiksnius, lėmusius būsimųjų profesionalų atsakomybės ugdymą(si). Tikslinga detalizuoti ankstyvojo ugdymo(si) veiksnius, turinčius įtakos būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi.

Šeima. Ypatingą vaidmenį auklėjime vaidina šeima. Šeima yra lemiamas asmenybės formavimo veiksnys. Orte, Ballesteris ir kt. (2015), ištyrę šeimas, auginančias paauglius, nustatė, kad nuo šeimos tipologijos priklauso paauglių pasaulėžiūros ir vertybių formavimasis, kurių dėka jie, baigę mokyklas, pasirenka tinkamą specialybę. Šeimai priklauso auklėjimo prioritetas, ji turi padėti asmenybės dorovingumo ir kultūrinius pagrindus, todėl labai svarbu šeimą stiprinti, ugdyti jai pagarbą, teikti visapusišką paramą, kita vertus, turi būti labai glaudūs šeimos ir mokyklos santykiai (Grabauskienė, 1998). Šeima, kaip teigia Grigas (1995), yra socialinė grupė, kurioje galima išskirti pagrindines socialinės organizacijos struktūras ir bruožus. Miškinio (2003) teigimu, šeima nėra paprasta bendruomenė, ji yra asmenų bendrija, kurią sieja giminystės, tarpusavio priklausomybės, atsakomybės ir globos saitai, patvirtinti įstatymine ir socialiai pripažinta tvarka. Ralys (2009) teigia, kad šeimos samprata nėra baigtinė ir atspindi kiekvienos kultūros ir visuomenės tradicijas ir poreikius, tačiau kiekvienas apibrėžimas akcentuoja tai, kas jo autoriui ar autorių grupei yra svarbiausia: politikai iškelia formalių ryšių svarbą; edukologams šeima – svarbiausias visuomenės vienetas, kuriame kuriama ir atstatoma visuomenė. Šeima – svarbiausioji vaikų ugdymo(si) institucija, svarbiausia mikroaplinka, kurioje vykdoma vaikų socializacija.

Mokykla. Dukas (2015) nurodo, kad išsivysčiusiose šalyse pagrindinę laiko

dalį vaikai / paaugliai praleidžia mokykloje. Kaip teigia McLaughlinas (1997), visuomeninių vertybių srityje mokykla siekia daugiau nei mokinių supratimo ir kritiško vertybių vertinimo. Bendrojo lavinimo mokyklų pareiga – ne tik užtikrinti, kad mokiniai pripažintų visuomenines vertybes, bet ir kad jie susipažintų su jų mastu ir pobūdžiu. Šios vertybės sudaro tik tam tikrą moralinio gyvenimo dalį. Mokykla skatina moksleivius, savarankiškai apmąščius, daryti sprendimus. Vasiliauskas ir Gaižutis (2007) nurodo, kad mokykla turi orientuotis į tris tikslus: rengti jaunuolius darbo rinkai, lavinti protą, išmokyti giliai ir neformaliai mąstyti, rengti juos būti mąstančiais ir gerais žmonėmis. Mokykla, anot Vasiliausko ir Gaižučio (2007), yra visuomeninė institucija, kuri atsakinga už jaunosios kartos ugdymą(si) – ji turi sudaryti jauniems žmonėms sąlygas mokytis besikeičiančiame pasaulyje, suvokti savo tikruosius troškimus bei gebėjimus ir išmokyti išreikšti juos gyvenime, padėti pasirinkti tolesnį gyvenimo kelią, suteikti pasisekimo džiaugsmą, padėti mokytis ir prisitaikyti prie aplinkos pasikeitimų, išmokyti mokytis, nes tik tai užtikrina atvirumą pasikeitimams nuolat besikeičiančiame pasaulyje. Vasiliauskas ir Gaižutis (2007) akcentuoja Rogerso teoriją, kuri teigia, kad mokyklos tikslas yra padėti ugdytiniui tapti harmoningai gyvenančiu žmogumi, t. y. žmogumi, kuris atviras savo vidiniam ir išoriniam patyrimui.

Savarankiškas ugdymasis. Savarankiškumo ugdymasis gali būti analizuojamas pagal amerikiečių psichologo Bronfenbrennerio (1979) žmogaus ekologinės sistemos modelį, kurį sudaro makrosistema, mezosistema ir mikrosistema. Savarankiškumo ugdymosi analizė pateikiama per makrosistemos (visuomenės), mezosistemos (mokyklos) ir mikrosistemos (šeimoms) analizę. Savarankiškumo ugdymasis neturi pabaigos, nes tai yra pastovus ir visą gyvenimą besitęsiantis procesas, kuriam tiesiogiai ir netiesiogiai daryti įtaką gali šeima, mokykla (pedagogai, socialiniai pedagogai, psichologai, klasės auklėtojas, paauglio bendraamžių grupės, jų tarpusavio sąveika) ir visuomenė (švietimo sistema, įstatymai, dokumentai). Savarankiškumą svarbu ugdyti, tačiau šis ugdymasis neturi būti paverstas formalia veikla. Reikia siekti, kad kiekvienas asmuo dalyvautų aktyvioje veikloje, atitinkančioje jo amžiaus tarpsnį, interesus ir ugdančioje jo savarankiškumą. Savarankiškumas, anot Bitino (2004), – tai socialiai orientuotos asmenybės gebėjimas ir siekis protingai rinktis veiklos ir bendravimo tikslus, priemones ir būdus, aukščiausia savarankiškumo pakopa – asmenybės autonomiškumas. Dorinių sąvokų ir normų žinojimas sudaro pradinę auklėjimo pakopą, o bendrųjų dorinių vertybių ir jomis grįstų asmeninio ir visuomeninio gyvenimo normų įprasminimas, gebėjimas savarankiškai svarstyti asmeninius žmogaus egzistencijos klausimus, atsakingai apsispręsti ir veikti sudėtingame šiandienos pasaulyje yra bendrojo lavinimo baigiamosios pakopos paskirtis. Lópezo, Péreziro ir kt. (2015) teigimu, savarankiškas asmeninių savybių ugdymasis ir tolesnio išsilavinimo siekimas turi įtakos paauglių studijų programos pasirinkimui.

Kito asmens įtaką asmenybės ugdymo(si) procese „reikšmingas kitas“ nurodo Bitinas (2004). Jis teigia, kad bendruoju atveju ugdytiniui reikšmingas yra kiekvienas asmuo, kuris daro įtaką individo socialinių vertybinių orientacijų, jo savimonės formavimuisi. Akivaizdu, kad mokinio asmenybei formuotis didžiausią

įtaką daro tėvai (kiti giminės), mokytojai ir bendraamžiai. Vadinas, būtent šie asmenys ugdytiniui yra asmeninis pavyzdys, mėgdžiojimo objektas.

Tėvai. Tėvai vaidina itin svarbų vaidmenį, auklėjant ir ugdant vaikus. Vertybių perdavimo iš kartos į kartą mechanizmai užtikrina skirtingų kartų vertybių tęstinumą per procesus, kurių metu tėvai, tiesiogiai bendraudami su savo vaikais, įskiepia jiems svarbiausias savo vertybes. Šeimos ryšiai ir tėvų bendravimo su vaiku stilius yra pirmasis ir įtakingiausias socialinių įgūdžių formavimo modelis (Ralys, 2009).

Giminės. Pastebima, kad ne tik tėvai daro įtaką vaiko doriniam tobulėjimui, bet ir kiti šeimos nariai, giminės. Laužiko (1993) teigimu, jie darosi vis labiau reikalingi, vaikui augant naujiems įspūdžiams įgyti. Formuojant dorinę sąmonę, pažymima dorinių vertybių išgyvenimų svarba.

Mokytojai. Mokytojų pavyzdys nėra specialiai taikoma ugdomoji priemonė, greičiau tai yra bendroji veiksmingumo sąlyga. Ugdytojų pavyzdys veiksmingas, jei jie autoritetingi, jei jų asmeninis gyvenimas sutampa su ugdytiniams keliamais reikalavimais, jei mokytojai ne tik reikalauja, bet ir myli. Ugdytinis negali pasirinkti savo auklėtojų, jie lemia jo asmenybės raidą, nepriklausomai nuo asmeninių savybių, todėl mokytojui tenka asmeninė *atsakomybė* už sėkmingą ugdymą. Mokyklos ir mokytojai siekia tam tikrų tikslų, kurių vertė yra iš anksto numanoma. Kiekvienas mokytojas yra moralės ugdytojas. Ugdymas, nepagrįstas vertybėmis, ne tik neįmanomas ir negeistinas, bet ir neatitinka logikos. Jau pati ugdymo idėja yra vertybė. Moralinės vertybės ir moralinis ugdymas yra viena iš mokytojų ir mokyklos vertybinių *atsakomybių* (McLaughlin, 1997).

Sporto komandos draugai, kokio nors laisvalaikio būrelio draugai. Kaip nurodo Bitinas (2004), mokymasis, darbinė, visuomeninė, meninė, sportinė ir kita veikla padeda mokiniams pajauti socialiai tinkamo elgesio svarbą. Bendra veikla grūdina auklėtinį, bendruomenėje jis įtvirtina savo socialinę poziciją, plečia jam prieinamų socialinių santykių apimtį.

Kiemo, gatvės draugai. Sudėtinga bendraamžių ir draugų pavyzdžio problema. Ne visi jų pavyzdžiai teigiami, tuo labiau, kad mažose draugų grupėse neigiami pavyzdžiai gali susiformuoti stichiškai (Bitinas, 2004).

Universitetas. Tinkamai pasirinkus profesiją ir studijas universitete, prasideda naujas etapas, kuriame vystosi ir toliau formuojasi studento savarankiškas požiūris į vertybes ir pareigas bei sprendimų priėmimą. Universitetas studentui tampa antrąja institucija po mokyklos, kur tęsiasi jo asmenybės charakterio ir vertybių formavimasis, savo pagrindinių principų laikymasis, kuris ugdo teisinę atsakomybę, kaip kategoriją ir socialinio atsakingumo bruožą, šioje nuolat kintančioje socialinėje aplinkoje. Vasiliauskas ir Gaižutis (2007) nurodo, kad viena svarbiausių veiksmingo ugdymo(si) sąlygų – vertybių laisvas pasirinkimas, kai studentas gali būti atviras savo jausmams, orientuotis į savo patirtimi įgytas vertybes, jausti atsakomybę už savo pasirinkimą, pasitikėti savo patirtimi. Humanistinė koncepcija į vertybių hierarchijos viršūnę iškelia atsakomybę. Humanistinio ugdymo(si) tikslas – laisvas

ir atsakingas žmogus. Kelias į šį tikslą – leisti studentams pajusti, kad jie geba, gali atsakyti už savo elgesį. Universitete studentams turi būti sudarytos sąlygos atsakomybę išgyventi, patirti, kad jie iš tikrųjų galėtų rinktis, ką veikti, ir už tai atsakyti. Tik išmokęs atsakyti pats už save, žmogus gali imtis atsakomybės už kitus ir jos vengti, kai tai reikalinga. Humanistinio ugdymo(si) principais grindžiamą universitetą apibūdina visų jos struktūrinių komponentų veiksmų vienovė ir komunikacinė sąveika – teigiami ryšiai universiteto bendruomenės viduje ir jos ryšiai su socialine aplinka. Tam turi būti plačiai taikoma studentų savivalda, bendruomeninis ugdymas(is), socialinio atsakingumo principai.

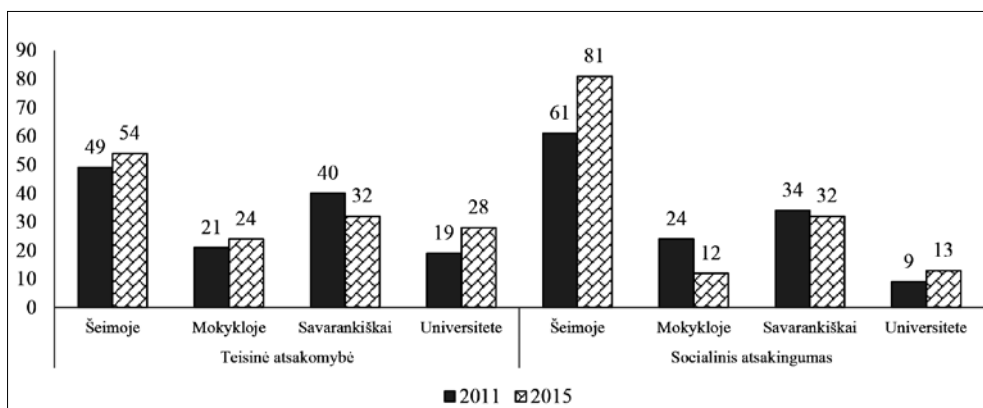
Identifikavus ugdymo(si) veiksnius, tikslinga ištirti jų įtaką būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi.

Ugdymo(si) veiksnių įtaka būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi

Siekiant ištirti ugdymo(si) veiksnių įtaką būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi, atlikta apklausa raštu. Kadangi akcentuojamas atsakomybės ugdymas(is) nuo mokyklos iki studijų ir studijuojant pasirinktą programą, buvo nuspręsta respondentais pasirinkti jau studijuojančius Mykolo Romerio universitete Teisės ir policijos veiklos studijų programos I kurso studentus ir prašoma jų retrospektyviai prisiminti atsakomybės ugdymą(si) mokyklos metais ir studijų proceso metu. Tyrimas atliekamas pirmo kurso pabaigoje, baigus pavasario semestrą, kai studentai gali įvertinti atsakomybės ugdymą(si) visų pirmų mokslo metų – pirmo ir antro, t. y. rudens ir pavasario, semestrų – metu.

Siekiant įvertinti dinaminį būsimųjų profesionalų atsakomybės ugdymo(si) universitete pokyčius, apklausa vykdyta 2011 ir 2015 metais. 2011 metais iš generalinės aibės (134 studentų) buvo apklausti 102 studentai, konkrečiu laiku dalyvavę užsiėmime, kuriame buvo vykdoma apklausa. Statistiniam duomenų apdorojimui naudoti 102 klausimynai – tai siekia nustatytos imties ribą (100 respondentų). 2015 metais iš generalinės aibės (125 studentų) buvo apklausti 109 studentai, konkrečiu laiku dalyvavę užsiėmime, kuriame buvo vykdoma apklausa. Statistiniam duomenų apdorojimui naudoti 109 klausimynai – tai siekia nustatytos imties ribą (94 respondentai).

Būsimajam profesionalui svarbu būti subrandinus socialinio atsakingumo bruožus ir suformavus funkciją, teisės kategoriją – teisinę atsakomybę. Individas, susiformavęs socialinį atsakingumą ir teisinę atsakomybę, yra atsakingas prieš žmogų, laikosi teisės normų, yra atsakingas prieš įstatymą. Teisinė atsakomybė ir socialinis atsakingumas pradeda formuotis jau mokymosi mokykloje metais, todėl svarbu identifikuoti, kas respondentams darė didžiausią įtaką šiame gyvenimo etape. Rezultatai pristatomi, pateikiant esmines tendencijas, sugretinant respondentų atsakymus. Studentai, nurodę, kad jiems būdinga teisinė atsakomybė ir socialinis atsakingumas, buvo klausiami, kur šios atsakomybės jiems susiformavo. Galima buvo pasirinkti iš karto kelis atsakymų variantus (žr. 1 pav.).

1 pav. Ugdymo(si) veiksniai, formuojantys teisinę atsakomybę ir socialinį atsakingumą, 2011 ir 2015 metai

Remiantis 1 pav., pastebima, kad nors didžiausią įtaką respondentų teisinės atsakomybės ir socialinio atsakingumo formavimosi procese darė šeima, tačiau, metams bėgant, didėja ir universiteto daromos įtakos aktualumas. 2015 m., lyginant su 2011 m., įvyko studentų nuomonių kaita – buvo užfiksuotas pokytis, kuriam įtaką darė studijos universitete ir jų vertinimas. Universiteto vaidmens aktualumo padidėjimui įtakos galėjo turėti atnaujinta TPV studijų programa, jos moduliai, kurie buvo papildyti inovatyviais metodais.

Buvo siekiama nustatyti, ar egzistuoja ryšys tarp teisinės atsakomybės ir socialinio atsakingumo formavimosi aplinkos, t. y. ar šis ryšys susiformavo respondentų šeimose. Analogiškai tiriami atsakomybės formavimosi mokykloje ir savarankiškai ryšiai. Rezultatai pateikiami 1 lentelėje:

1 lentelė. Ryšiai tarp teisinės atsakomybės ir socialinio atsakingumo formavimosi toje pačioje aplinkoje

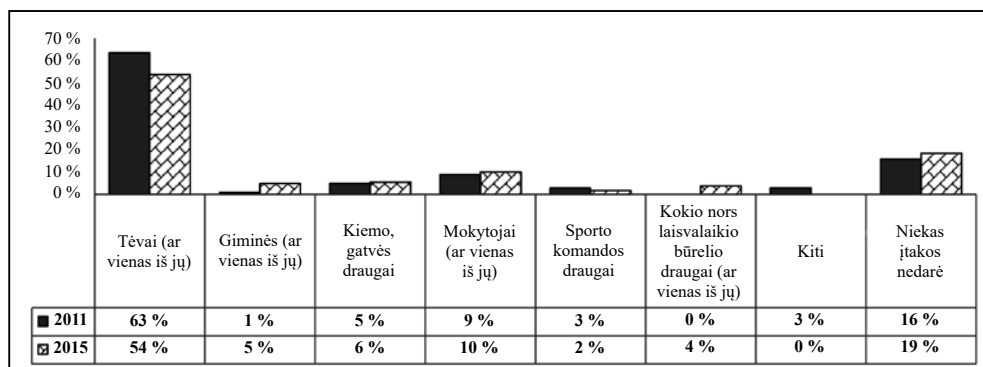
Atsakomybės formavimas	Kramerio koeficientas	<i>p</i> reikšmė
Šeimoje	0,450	<0,001
Mokykloje	0,469	<0,001
Savarankiškai	0,417	<0,001

Remiantis 1 lentelės duomenimis, pastebima aiški tendencija: jei respondentų socialinis atsakingumas formavosi šeimoje, jų teisinė atsakomybė taip pat formavosi šeimoje, o jei socialinis atsakingumas formavosi mokykloje, tai teisinė atsakomybė formavosi taip pat mokykloje. Analogiški rezultatai pastebimi ir savarankiško atsakomybės formavimosi atveju.

Teisinė atsakomybė ir socialinis atsakingumas pradeda formuotis jau mokymosi mokykloje metais, todėl svarbu identifikuoti, kas respondentams darė didžiau-

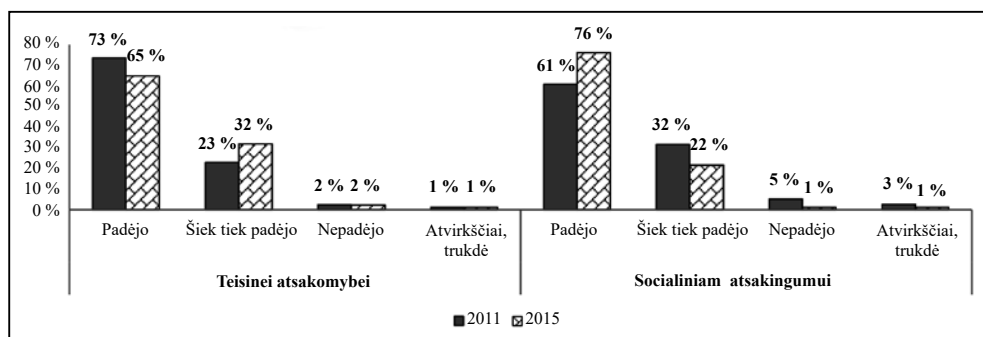
sią įtaką šiame gyvenimo etape. Tyrime dalyvavusių studentų buvo klausiama, *kas, jų manymu, darė didžiausią įtaką bendrojo ugdymo mokykloje.*

Apklausoje dalyvavusių studentų nuomonių vertinimai 2011 ir 2015 metais statistiškai reikšmingai nesiskiria ($\chi^2=12,582$; $p=0,083$). Pateiktame grafike (žr. 2 pav.) matyti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių respondentų teigė, kad didžiausią įtaką mokymosi mokykloje metais jiems darė tėvai. Antroje vietoje respondentai nurodė, kad jiems įtakos nedarė niekas, o trečioje vietoje jie nurodė mokytojų įtaką.

2 pav. Respondentų nuomonių pasiskirstymas apie ugdymo(si) veiksnius, dariusius didžiausią įtaką, mokantis mokykloje, 2011 ir 2015 metai

Studentų, būsimųjų *profesionalų*, taip pat buvo klausiama, ar anksčiau minėtų edukacinių veiksnių įtaka jiems padėjo suformuoti *teisingą atsakomybę* ir *socialinį atsakingumą*.

3 pav. Ugdymo(si) veiksnių įtaka, padedant formuoti respondentų teisingą atsakomybę ir socialinį atsakingumą, 2011 ir 2015 metai

Apklausoje dalyvavusių respondentų nuomonės apie veiksnių įtaką, padedant formuoti *teisingą atsakomybę* ir *socialinį atsakingumą*, statistiškai reikšmingai nesiskiria ($\chi^2=1,030$; $p=0,794$). Pateiktame grafike (žr. 3 pav.) matyti, kad didžioji dalis respondentų (2011 m. – 76 proc., 2015 m. – 65 proc.) teigė, kad anks-

čiau minėti veiksniai jiems padėjo ugdytis *teisinę atsakomybę*. 2011 m. – 61 proc., 2015 m. – 76 proc. visų apklausoje dalyvavusių studentų (respondentų) nurodė, kad šie veiksniai jiems padėjo susiformuoti *socialinį atsakingumą*.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę, identifikuoti šie pagrindiniai ugdymo(si) veiksniai: šeima, mokykla, savarankiškas ugdymasis ir universitetas. Nustatyta, kad ugdymo(si) veiksniai daro reikšmingą įtaką, formuojant būsimųjų profesionalų vertybines nuostatas, tarp jų ir atsakomybės suvokimą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didžiausią įtaką būsimųjų profesionalų teisinės atsakomybės ir socialinio atsakingumo formavimosi procese darė šeima. Analizuojant ankstyvojo ugdymo(si) veiksmų svarbą, antroje vietoje liko savarankiškas ugdymasis, o trečioje – mokykla. Taip pat nustatyta, kad, metams bėgant, didėja universiteto daroma įtaka būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimosi procese. Pastebima aiški tendencija: jei respondentų socialinis atsakingumas formavosi šeimoje, jų teisinė atsakomybė taip pat formavosi šeimoje, jei socialinis atsakingumas formavosi mokykloje, tai teisinė atsakomybė formavosi taip pat mokykloje. Analogiški rezultatai pastebimi ir savarankiško atsakomybės ugdymo(si) atveju. Mokymosi mokykloje metais įtaką respondentams darė ugdymo(si) veiksniai turėjo įtakos ir daugelio jų teisinės atsakomybės ir socialinio atsakingumo ugdymui(si). Gauti rezultatai leido identifikuoti svarbiausius ugdymo(si) veiksmus, kuriems turi būti skiriamas ypatingas dėmesys, siekiant išugdyti atsakingus ateities profesionalus, gebančius spręsti problemas šiuolaikinėje nuolat besikeičiančioje visuomenėje.

Literatūra

1. Bitinas, B. (2004). *Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
2. Bryant, D., Peisner-Feinberg, E., Miller-Johnson, S. (2000). Head Start Parents' Roles in the Educational Lives of Their Children. *Annual Conference of the American Educational Research Association*. New Orleans, LA.
3. Bronfenbrenner, U. (1979). Toward an Experimental Ecology of Human Development. *American Psychologist*, 32(7), 513.
4. Duke, D. D. (2015). Organizing Education: Schools, School Districts, and the Study of Organizational History. *Journal of Educational Administration*, 53(5), 682–697.
5. Fan, X., Chen, M. (2001). Parental Involvement and Students' Academic Achievement: A Meta-Analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1–22.
6. Grigas, R. (1995). *Tautos likimas*. Vilnius: Rosma.
7. Grabauskienė, A. (1988). *Darbinis auklėjimas šeimoje*. Kaunas.
8. Henderson, A. T., Mapp, K. L. (2002). *A New Wave of Evidence: The*

Impact of Family, School, Community' Connections on Student Achievement. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.

9. Jezierska-Wiejak, E. (2014). Family and Educational Institutions (Kindergarten and School) as the Areas of Experiencing Values. *Pedagogika*, 116(4).

10. Jucevičienė, P. (2013). Požiūris į ugdymą – edukacinės ir mokymosi aplinkų santykio konceptualus pagrindas. Iš *Leonas Jovaiša: Nuo pedagogikos edukologijos link*. Sudarytoja V. Aramavičiūtė. VU, 33–65.

11. Latygovskaya, T., Bukharina, Z., Chubik, A. (2015). Professionalism as a Generalized Typical Model of a Professional in the Higher Education System. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 206, 374–377.

12. López, L. H., Petra de Saá Pérez, P. de S., Rodríguez, J. L. B., Almeida, D. G. (2015). Self-assessment of Competences in Management Education. *International Journal of Educational Management*, 29(5), 627–644.

13. Malinauskienė, D., Lukavičienė, V. (2012). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos – veiksnys, sąlygojantis vaikų ugdymo(si) kokybę. Švietimas ir ugdymas: metodologinių kontekstų kaita ir prakseologija. *Mokslo leidinys. Sud. A. Gumuliauskienė*, (p. 135–146), Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.

14. McLaughlin, H. T. (1997). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė*. Kaunas: Technologija.

15. Monkevičienė, O. (2008). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) turinio kaitos tendencijos. *Pedagogika: mokslo darbai*, 91, 66–73.

16. Orte, C., Ballester, L., March, M. X., Amer, J., Vives, M., Pozo, R. (2015). The Strengthening Families Programme in Spain: a Long-term Evaluation. *Journal of Children's Services*, 10(2), 101–119.

17. Ralys, K. (2009). *Rengimo šeimai pagrindai. Profesionalų ir bendruomenės praktika, rengiant jaunimą šeimai*. Studijų knyga. Vilnius: VPU.

18. Sidaravičiūtė, L. (2002). Studentų nuomonės karjeros aspektu tyrimas. *Tiriamieji/kūrybiniai tyrimai*, 4(1).

19. Vasiliauskas, R., Gaižutis, A. (2007). Modulis: Aukštojo mokslo filosofija. Aukštosios mokyklos dėstytojų pedagoginių kompetencijų bei gebėjimo taikyti šiuolaikines studijų technologijas tobulinimas. Mokomoji medžiaga. Vilnius: Petro ofsetas.

THE INFLUENCE OF EDUCATION(AL) FACTORS ON THE RESPONSIBILITY OF FUTURE PROFESSIONALS

Egidijus Nedzinskas

Lithuanian Maritime Academy

Rima Mickienė

Lithuanian Maritime Academy

Obvious changes in the political, economic, demographic and cultural level in today's society take place and increasing relevance of social contradictions among the members of the community is evident. Subsequently, the issue of responsibility of public service professionals becomes crucial in the aforementioned processes. One of the most important traits of a professional is responsibility. The formation of one's responsibility begins long before choosing a profession. The following early education(al) factors may be distinguished: family, school and self-education that act as a precondition for shaping character traits and values, such as creativity, sense of duty and responsibility. During the years of school education, each person influencing the orientation of an individual's social values and contributing to the development of self-consciousness is significant to a student or learner. It is crucial for a future professional to have the traits of social responsibility and obtain a fully-formed function and legal responsibility prior to university studies. The mentioned traits must be nurtured during the entire educational process as an individual has to possess fully-formed social and legal responsibilities.

The aim of the research is to highlight crucial education(al) factors that determine the formation of future professionals' responsibility. In order to achieve the aim, the following objectives were established: 1) to disclose the education(al) factors affecting the process of forming responsibility of future professionals and 2) to analyze the influence of the mentioned factors on the formation of future professionals' responsibility. The Law and Police Activities study program conducted at Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania) was chosen for the purposes of the research. The aforementioned university-based study program educates and fosters future professionals in the area; hence, this particular study program is relevant to the research. 102 different students and 109 first-year students participated in the surveys conducted in 2011 and 2015, respectively.

The research methods are as follows: analysis of scientific research addressing the concepts of education(al) factors and statistical analysis of data method addressing the influence of education(al) factors on the formation of future professionals' responsibility. The data was processed using the IBM SPSS Statistics 23.0 statistical analysis program.

The results of the research show that family and general family environment have the greatest impact on the formation of social and legal responsibility of future professionals. Self-education is rated as the second most important factor in the analysis of early education(al) factors; school came third. It was also established that the role and influence of university in the processes of professionals' responsibility formation increases over the years.

Keywords: education(al) factors, professional, responsibility

AUTORIŲ LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Egidijus Nedzinskas

Darbo vieta ir pareigos: Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla, Navigacijos katedra, lektorius; Kauno technologijos universitetas, doktorantas

Autoriaus mokslinių interesų sritys: studijų proceso optimizavimas, edukacinės ir mokymosi aplinkos, visuomenės saugumas, teisė, jūrų teisė, komercinė jūrų teisė

Telefonas ir el. pašto adresas: + 370 463 97 245; e.nedzinskas@lajm.lt

Autoriaus vardas, pavardė: Rima Mickienė

Darbo vieta ir pareigos: Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla, Uosto ekonomikos ir vadybos katedra, vedėja; Mykolo Romerio universitetas, doktorantė

Autoriaus mokslinių interesų sritys: jūrų ekonomika, jūrų vadyba, edukacijos vadyba

Telefonas ir el. pašto adresas: + 370 463 97 255; r.mickiene@lajm.lt

AUTHORS' COVER LETTERS

Author's name and surname: Egidijus Nedzinskas

Workplace and position: Lithuanian Maritime Academy, Navigation Department, Lecturer; Kaunas University of Technology, Phd student

Author's research interests: optimization of study process, educational and learning environments, security of society, law, maritime law, commercial maritime law

Telephone and e-mail address: + 370 46 397 245; e.nedzinskas@lajm.lt

Author's name and surname: Rima Mickienė

Workplace and position: Lithuanian Maritime Academy, Port Economics and Management Department, Head; Mykolas Romeris University, Phd student

Author's research interests: maritime economics, maritime management, education management

Telephone and e-mail address: + 370 46 397 255; r.mickiene@lajm.lt